

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 7-июнундагы аныктамасына келтирген Тамара Иманкуловна Бегимкулованын даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

2023-жылдын 25-сентябры

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Л.Ч. Жолдошева, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы А.Т. Таалайбековдун катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Т.И. Бегимкулованын Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 7-июнундагы аныктамасына карата келтирген даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууну жана Т.И. Бегимкулованын өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, судья М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна 2023-жылдын 10-майында Т.И. Бегимкулованын “Кыргыз Республикасынын Жер кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-статьясын Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн жана ага тиркелген материалдардан келип чыккандай, Кара-Суу районунун жергиликтүү мамлекеттик администрациясынын 1997-жылдын 29-декабрындагы №681 токтомунун негизинде Кара-Суу районунун Төлөйкөн айыл өкмөтүнүн аймагындагы кайра бөлүштүрүү фондунун жеринен “Азада” фермердик чарбасына 5,87 га сугат айдоо жери өткөрүлүп берилгендиги, бирок аталган токтомдо жер тилкесин пайдалануунун мөөнөтү аныкталбаганы көрсөтүлгөн.

Ал эми талашылып жаткан ченемге ылайык, жеке жактарга берилген жана орточо чарбалык жер үлүшүнөн ашык болгон, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген тартипте алар үчүн 2000-жылдын 1-январына чейин акчалай компенсациялар төлөнбөгөн айыл чарба багытындагы жер участкактору, ошондой эле чакан фермаларды, фермердик чарбаларды, алардын ичинде эт, сүт багытындагы чакан фермаларды түзүү үчүн берилген жер участкактору ал берилген мөөнөткө чейин жеке жактардын пайдалануусунда калат.

Эгерде жер участкакторун берүүдө пайдалануунун мөөнөттөрү аныкталбаса, жер участкакторун пайдалануу 2000-жылдын 1-январына чейин берилген деп эсептелет.

Кайрылуу субъектисинин пикиринде, “Кыргыз Республикасынын Жер кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы айыл элине өз убагында жеткирилбей, аны аткаруу боюнча жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан жетишээрлик деңгээлде иштер жүргүзүлгөн эмес.

Ошондой эле, арыз ээси аталган жер мурда насос менен гана сугарылып жана түшүмдүүлүгү начар болгондуктан, ал 2005-жылы Төлөйкөн айыл өкмөтүнө аны иштетүүдөн баш тартуу жөнүндө арызы менен кайрылганын белгилеген. Ал эми тиешелүү айыл өкмөтү жерди өзүнө алуудан баш тарткандыктан, “Азада” фермердик чарбасы 2005-2016-жылдар аралыгында аталган жерди иштетип келген.

Кайрылуу субъектиси ырастагандай, 2021-жылдын 19-мартында Төлөйкөн айыл өкмөтү талашылып жаткан ченемге шилтеме жасап, арыз ээсин маалымдабастан, аталган жерди тиешелүү айыл өкмөттүн аймагында жашабаган адамдарга аукцион өткөрүү аркылуу сатып жиберген.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Асылдуулугу төмөн айыл чарба жерлерин өздөштүрүүгө жана айыл чарба өндүрүшүн жүргүзүүгө берүүнүн тартиби жөнүндө жобону бекитүү тууралуу” 2008-жылдын 17-июнундагы №306 токтомуна жана жер участогун мөөнөттүү (убактылуу) пайдалануу, анын ичинде ижара келишиминин шартында пайдалануу жерди 50 жылга чейинки чектелген мөөнөттө пайдаланууну тааныган Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 7-статьясынын 2-пунктуна карама-каршы келет деп эсептеген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Т.И. Бегимкулова талашылып жаткан ченемдерди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранган.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясы 2023-жылдын 7-июнундагы аныктамасы менен төмөнкүдөй негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Конституциялык контролдун укуктук маңызы болуп, конституциялык принциптерге жана орнотмолорго каршы коомдук мамилелерди укуктук жөнгө салууну тастыктаган укуктук мүнөздөгү ынандыруучу жүйөлөрдүн болуусунда ченемдик укуктук актылардын же алардын түзүмдүк элементтеринин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык келүүсүн текшерүү саналат.

Ушуга байланыштуу, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 27-беренеси менен Конституциялык сотко болгон кайрылууга коюлуучу жалпы талаптар караштырылган. Аталган берененин 4-бөлүгүнүн 9-пунктуна ылайык, кайрылууда арыздануучунун коюлган маселе боюнча позициясы жана анын Конституциянын тиешелүү ченемдерине шилтеме жасалган укуктук негиздемеси көрсөтүлүүгө тийиш. Бул талап арыздануучунун жүйөлөрү фактологиялык эмес, укуктук мүнөздө болуп, конституциялык орнотмолор менен тутумдук байланышта туруп жана аны менен талашылып жаткан ченемдин жөнгө салуучулук таасиринин конституциялуулугунда аныксыздыкты пайда кылышы керек дегенди билдирет.

Бирок, Т.И. Бегимкулова өзүнүн кайрылуусунда талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугу тууралуу маселени козгоо менен адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин жана милдеттерин камтыган Конституциянын экинчи бөлүмүнүн тиешелүү ченемдеринин бирин да келтирген эмес, тактап айтканда өлкөнүн Негизги Мыйзамы менен кепилденген анын конкреттүү кайсы укуктары жана эркиндиктери бузулуп жаткандыгын көрсөткөн эмес.

Судьялар коллегиясы арыз ээсинин “Кыргыз Республикасынын Жер кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан айыл жергесинин тургундарына жетишээрлик деңгээлде жеткирилбегендиги тууралуу жүйөсүн туура эмес деп эсептейт, себеби Кыргыз Республикасынын Конституциясы укук үстөмдүүлүгүн камсыз кылып, ар бир адамдын Конституцияда жана мыйзамдарда тыюу салынбаган ар кандай аракеттерди жана ишмердүүлүктү жүргүзүү укугун белгилөө менен бирге, анын Конституцияны жана мыйзамдарды сактоо милдетин да орнотот (53-берененин 2, 3-бөлүктөрү).

Бул жаатта судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын 1993-жылдын 5-майында кабыл алынган Конституциясынан баштап колдонуудагы

Конституцияга чейин мыйзамдарды жана башка ченемдик укуктук актыларды расмий жарыялоо алардын күчүнө кирүүсүнүн милдеттүү шарты болуп саналаарын белгилеген.

Т.И. Бегимкулованын талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Жер кодексинин 7-статьясынын ченемдерине карама-каршы келет деген жүйөсү боюнча судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренеси менен Конституциялык соттун ыйгарым укуктарынын толук тизмеси белгиленип, ага ченемдик укуктук актылардагы коллизияларды чечүү маселе боюнча ыйгарым укук кирбей тургандыгына көңүл бурган.

“Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1, 4-пункттарынын талаптарына ылайык, эгерде кайрылуу формасы жана мазмуну боюнча аталган конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбесе жана анда келтирилген талап Конституциялык сотко караштуу болбосо, судьялар коллегиясы аны өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Т.И. Бегимкулова Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 7-июнундагы аныктамасы менен макул болбостон, 2023-жылдын 4-сентябрында Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылган.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыздануучунун даттануусун жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту кайрылууну сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманы кайра кароо тартибинде судьялар коллегиясынын корутундуларына укуктук баа берүү баштапкы кайрылууда келтирилген талаптардын жана судьялар коллегиясынын тыянактарына каршы келтирилген аргументтердин алкагында гана жүзөгө ашырылышы мүмкүн экендигин белгилейт.

Конституциялык контролдун укуктук маңызы болуп, ченемдик укуктук актылардын конституциялуулугундагы аныксыздыкты так көрсөткөн укуктук мүнөздөгү ынандырарлык жүйөлөрдүн болуусунда, алардын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын талаптарына ылайык келүүсүн текшерүү эсептелет.

Ал эми Т.И. Бегимкулова судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктамасын жокко чыгарууга багытталган укуктук жүйөлөрдү жана укуктук негиздемелерди өз даттануусунда келтирген эмес. Арыздануучу болгону баштапкы өтүнүчүнүн мазмунун редакциялык жактан өзгөртүү менен өз даттануусуна тиркөө менен гана чектелип, андагы кайталап келтирилген жүйөлөрү талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугундагы аныксыздыкты пайда кылуучу укуктук аргументтер катары каралышы мүмкүн эмес.

Демек, арыздануучунун кайрылуусу формасы жана мазмуну боюнча “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келбейт жана кайрылууда келтирилген талап Конституциялык сотко караштуу эмес деген судьялар коллегиясынын тыянагы негиздүү болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 7-июнундагы аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 38, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Тамара Иманкуловна Бегимкулованын Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын

7-июнундагы аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**